

Hier. Non sicut ait moyses: pph: in certis nescientes loca si sunt: nec quid diceret ignorauerunt qui alios docuerunt. Sapientia enim intelligit que profert de ore suo. De moyses enim dicitur quod erudit omni sapia loquebat ad dnm. Et de danieli ad pncipem tyri dicitur: nunc quid sapientior est daniel: Dauid quoque de se ait: Incerta et oculi. Sa. t. zc. Quo autem sapienter erat: si tibi bnta aia lia qd dicerent nesciebant. Intelligebat ergo qd dicebat. Xba ergo eorum sapientia et ratione plena erant. Nec aere voce percussit ad aures eorum veniebat: Sed i animo eorum deus ipse loquebatur. vii. Angelus qui loquebat in me: et illud. Audia quid loquatur in me. d. d. p. hystorie ergo venientem spualiter intelligenda sunt omnia. Iudea et hierlm. babilon et phylitij. moab. et damascus. zc. Et in his omnibus sapiens architectus iaciat fundamentum. i. christum.

Hier. Ysaia vir nobilis et vrbane eloquentie nichil in eloquio rusticitatis his non tam ppheta dicitur est qm euangelista. Ita enim liquide christi et ecclesie mysteria psequitur: vt de ppteritis putet hystoriam texere. Prophe tavit aut in hierlm et in iuda. nondum. x. tribubus captiuatis. et de vtroque regno nunc mittim nunc sepatim teruit oraculu. Et cu interdus ad pntem respicit hystoriam: et post babiloniam captiuitatem reditu ppli significet iudeam: ad uocationem tñ gentium et christi aduentu omnem intendit cura.

Hier. Sic ysaias etpona: vt non solu ppheta s; euangelista et aplm doceam. de se enim et de ceteris euangelistis ait. Speciosi pedes euangelistan

Prologus beati hieronimi in ysaiam prophetam incipit.

Nemo cum prophetas versibus viderit esse descriptos: metro eos estimet apud hebreos ligari. et aliqd sile habere et psalmis et opibus salomonis. Et quod in demostene et tullio solus fuerit ut procola scribatur et comata: quod utique prosa et non versibus conscripserunt. Nos quoque utilitati legentium providentes interpretatio hec translatio ab hebreo in latinum: quod nullus adeo bene distinxit. Ac primus de ysaiam sciendum quod in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis et vrbane elegantie nec habes quicquam in eloquio rusticitatis admixtum. Et inde accidit ut pre ceteris florem nem et locunditatem eloquentie ipsius non potuisti seruare in translatione. erit seruare. Deinde etiam hoc ad iudicandum quod non tam propheta dicendus sit quam euangelista. Ita ei vniuersa christi ecclesieque mysteria ad liquidum persecutus est vt non eum putes de futuro vaticinari: sed de pteritis hystoriam texere. Et in consilio noluisse tunc temporis. lxx. interpretes fidei sue sacramenta ethnicis perspicue proferere: ne sanctum canibus et margaritas porcis darent. Quae cum hac editorem legeritis: ab illis anadvertitis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere: nec facile quempiam posse iudicare de interpretatione nisi

si intellexerit antequam legerit. nos quoque patere moribus plurimum qui stimulare inuidia quod consequi non valet despiciunt. Scies ergo et prudens in flammam mitto manum. et nichilominus hoc a fastuosis lectoribus precor: vt quomodo greci post. lxx. traslatores: aquilam. et symachum et theodotionem legunt. vel ob studium doctrine sue. vlt. lxx. magis ex collatione eorum intelligant. sic et isti saltim post priores habere dignentur interpretem. Legat prius et postea despiciant: ne videatur non ex iudicio sed ex odii presumptione ignorata damnare. Prophe tavit autem ysaias in hierlm et in iuda nec dum. x. tribubus in captiuitate ductis. ac de vtroque regno nunc mittim. nunc sepatim teruit oraculum. Et cum interdum ad presentem respiciat hystoriam. et post babiloniam captiuitatem reditu populi significet in iudeam: tñ ois eius cura et uocatione gentium. et de aduentu christi est. Quae quanto pliamatis o paula et eustochium: tanto magis ab eo petite vt pro obtreccatione presentis qua me indefinenter emuli laniant ipse michi mercedem restituat in futuro: quod scit me ob hoc in peregrina lingua eruditioe sudasse: ne iudei et falsitate scripturarum eclis eius duntim insultarent.

telligendas scripturas nescientes ignoscant michi. plitius loquenti.

Hier. Puto. lxx. interpretes tam apta fidei sacramenta perspicue ethnicis noluisse proferre: ne sanctum canibus. et porcis margaritas darent. et iteo in ysaiam interpretatione multa occulasse.

Hiero. Sicubi pptermissis. lxx. de hebraico disputavi: Ioh feci quod

in pace. zc. Ad ipsam vero quam ad aplm loquitur deus dicitur: Quae mittat: et quod ibit ex vobis: zc. et ille. Ecce ego. mitte me.

Hier. Nemo putat me ysaiam breuiter posse exponere: cum vniuersa dñi sacramenta pnter at pdicans de virgine natum emanuel. et signa eius ac mirabilia mortuum quoque et sepultum. resurgente ab inferis et saluatore oim annunciat. Quid loquar de physica ethyca et theologia: Quicquid sanctarum scripturarum. quidquid potest habere lingua profere. et mortalium sensus percipere continet in libro ysaiam pphete. Unde et ipse ait. Erit vobis visio omnium sicut verba libri signati quem nescies litteras. i. gentilis legere non potest. Neque sciens litteras. i. iudeus. qui scientiam litterarum iactat. quoniam ei signatus est: qui non recipit eum quem signauit pater. quod aperit et nemo dandit zc.

Hier. Magni laboris est totum ysaiam differere: in quo non s; stroz maiorum magna ingenia delidauerunt. i. gregoz: apud latinum nos autem grade est silenti. Martiri tñ victorinus impitius sermone non scientia scripsit in eum iuxta quatuor editores vsq; ad visiones quodrupedum in deserto. Origenes aut. xxx. volumina et arauit. z. xxv. emelias. et quedam excerpta. Eusebius pampbyli hystoriam explanando. xv. edidit volumina. Didim? ab h loco. Cosolamii pple me. vsq; ad fine voluminis decem et octo thomos. Apollinaris more suo copendiose grandis vie spacia htemolat. Aduertend ergo quate difficultatis sit ysaias. vt non fastidiose aures ad in

aut eadem aut similia sunt plerumque cum ceteris. et duplici exponendo editio ne nolui libros explanationis extendere.

Uisio Ysaie. tria sunt genera visionis. Primum corpale quod videmus celi et terra. et huiusmodi. Secundum spirituale: quo videmus sicut in somnis ymagines hominum et huiusmodi. Tertium intellectuale: quod est in ratione per quod creator cognoscimus et spiritu sancto revelante intelligimus quodlibet. Videre quoque sepe per intelligere ponitur. Unde sepe interrogamus dicentes: vides: intelligis?

Vidit Ysaie spiritu sancto scilicet intimante: que superventura erant intellexit. Unde in principio non ponit visiones sicut daniel neque dicit quod viderit: sed statim dicit: Audite celi et auribus.

Vidit Ysaie spiritu sancto scilicet intimante: que superventura erant intellexit. Unde in principio non ponit visiones sicut daniel neque dicit quod viderit: sed statim dicit: Audite celi et auribus. **Die.** Non solum Ysaie: sed etiam alij qui habent in titulo visio quam vidit ille vel ille non inferunt quid viderint: verbi gratia. Vidi dominum sedentem. Et statim narrat quod viderit: et sic hic. Audi te celi. Et hec dicit dominus ad ydumeam. Prophete enim iure videtes dicitur quorum oculi semper ad domum secundum illud. Ad te levavi oculos meos: et videri. et cetera. De hiis oculis dicit lucerna corporis tui est oculus. Et populus videbat voces id est intelligebat. Non ergo ignorabant secundum montanum quod sic videbant.

Rab. Ysaie interpretatur saluator domini. Judas peshio. Hierusalem visio pacis. Ozias fortitudo domini. Joathan perfectio domini. Achaz tenens vel robustus. Ezechias impium domini. Qui enim preside domino saluat: est filius amos fortis atque robustus cernit spiritualiter visionem peshionis dum antiqui peccata plagant: et pacis domini post penitentiam transit ad lucem. et in eterna pace quietat et cuncta illius tempora sub fortitudine domini transiunt et perfectione et robore. Et cum omnia fecerit: dicit servus inutilis sum: quod debui facere feci.

Filius amos. Amos pater Ysaie non xij. prophetarum tertius est: dicitur enim apud hebreos scribitur litteris. Iste enim primam et extremam litteram habet aleph: et sade. Ille autem: aijn: et samech. Et iste ut aiunt interpretatur fortitudo vel robustus. Ille populus gravis vel durus. Sed iste propheta fuit si hebreis presentimus: qui patres suos attauitque prophetarum quorum nomina in principio prophetarum eorum ponuntur prophetas fuisse ostendunt.

Super iudam et hierusalem. Ysaie principaliter de duabus tribubus: iudam et beniamin loquitur: exceptis: que israel et effraym vocantur: quas sub ozia rege iuda phul rex assyriorum vastare iam ceperat. De niq: qui quagesimo: ij. imperij eius anno regnate in samaria phace filio romeli: theglathballassar rex assyriorum cepit cum multis alijs galilea: et omnem terram neptalim: et transiit eos in assyrios. Ex quo ostenditur vicina eversio samarie ad correctionem duarum tribuum hec predicta esse.

Visio Ysaie. Pro iuda in quo signantur: ij. tribus: lxx. et theodoro posuerit iudeam que significat: xij. tribuum totam terram. Et quod ex hebreo vertimus super iudam et hierusalem: illi posuerit pro iudea et hierusalem. Symachus manifestus de iuda et hierusalem: que nec prospera nec aduersa in titulo vult de monstrari: sed quod de iuda et hierusalem propheta dixerit.

Hiero. Scio quosdam iudam et hierusalem de supercelestibus interpretari. et Ysaie personam domini qui captivitatem illo in terra nonstra prenucciet: et reditum ad montem sanctum in nouissimis diebus. Que nos contraria fidei indicantes uniuersa despiciunt: et sequentes hystorie veritatem quicquid de hierusalem celesti somniant ad christi referimus ecclesiam et ad eos qui vel propter peccatum ab ea egrediuntur: vel per penitentiam reuertuntur: de qua. Surge illuminare hierusalem quia tu es iherusalem.

In diebus ozie. Ozias ipse est qui et azarias. Uno tamen eodemque tempore Ysaie: olec: ioel: et amos: prophetasse ex regibus qui in titulo ponuntur: punctum est cognoscere. Sed principium verbi domini fuit in olec.

Et in titulo sub ozia: ioathan: achaz: et ezechia: prophetasse dicit: non sicut in alijs prophetis quid specialiter sub uno quoque dicitur sit ne-

scimus: quia vsque ad finem voluminis plene distinguitur. **Sciendum quoque ezechiam in hierusalem: xij. anno romuli: (qui nominis sui in ytaliam condidit civitatem) regnare cepisse: ut nostre hystorie appareant antiquiores quam gentiles.**

Audite celi. supra quos propheta: cuius filius: quod contra iudam et hierusalem: et quo tempore viderit: in titulo demonstratum est. **Quia celi et terra ad audiendum puocat: Inuocat enim dominus per moysen celum et terram: cum populo israel daret legem suam. Attende celum et loquar: audi terra: et ex ore domini: pronuntiationem populi eosdem vocat in testamento: ut omnia elementa cognoscant iustitiam dei in visionem mandatorum suorum ad iracundiam peccatum. Voluit autem populus dei: singulis intelligi: sicut singulas civitates thebas vel athenas dicitur mus vel vocamus.**

Audite celi. Sa mayn bebreorum ceteros pluraliter significat: sic omnia que in sillaba infinita masculina sunt: ysaie: ut cherubin: et seraphin. Que iob: femina pluralia: ut sabaoth. Audi te celi. Que excelsa sunt maioribus habent intelligentiam: que humilia: terrenam. Unde hiis aures audiendi audiat. Qui ergo celestis est audiatur allegoria: que terrenus est hystoria.

Quidam celum et terram quasi animantia ad audiendum pronuntiant: inquit illud: Qui respicit terram et facit eam tremere: cum hoc potestatis dei sit: nec terrene intelligentie.

Dominius I.E. Non vobis: sed michi: ut quod in spiritu audiui referat vobis qui ipsum audire non meremini.

Filius enutri. Quasi ego eos adoptavi in filios: et appellavi primogenitos: ipsi nec sicut bruta animalia beneficiis sunt victi ut intelligerent nutrimentum suum. Rec comparet eos canis sagacissimo animalium quod primo abo te cetera dominorum defendit: sed stolido sensui bonis et asini: quorum alter terram vertit: alter homines subuehit. Unde iumeta appellantur: quia homines iuuat.

Filius enutri et cetera. Ab hoc loco narrat quid dominus locutus est ad filios israel: quos seruos communi lege condidit: sed in filios conuertit: dicens: Filius meus primogenitus israel. Apostolis quoque dicitur quod si fecerint voluntatem domini non dicantur serui sed amici.

Primogenitus autem dicitur israel ne superbiat: quia sunt et secundi filij et gentibus: et tamen secundum mysteria scripturarum non accipiunt hereditatem primogeniti: sed secundi. Non chaim munera: sed abel domini placuerunt. Rec hysmael: sed ysaac recepit hereditatem. Rec elau primogenitus: sed iacob benedictionem arripuit. Ruben quoque postpositus: benedictio feminis christi transferatur ad iudam. Iudei ergo iuxta vocationem ordinem fuerunt primi et caput vocati. Nos secundi et cauda dicitur: verus sumus in caput: et filij dei appellamur: unde. Dedit eis potestatem filios dei fieri.

Cognouit bos. Non arabis in vitulo simul et asino: sicut ebrius on qui confundit euangelium et vetus: et beatus qui seminat super omnem aquam ubi bos calcatur et asinus: in eloquijs diuinis: scilicet sanctarum scripturarum veteris scilicet et noui testamenti: et calcatur squam occidentis littere: ut fructum metat spiritus viuificantis. Bos ad israel refertur: qui legis portauit iugum quasi animal mundum. Asinus significat gentilem populum peccatorum onere grauatum: cui dicitur. Venite ad me qui laboratis et onerati estis.

Asinus. Gentilis vel conuersus lasciuus: ante immundis peccatis oneratus: qui incarnationem christi credidit: qui natus statim redimat est in piseo: ut carnis sue freno reficeret uniuersos.

Israel. Scribae et pharisaei clauem scientie et legis habentes. Unde israel: cum videntes appellati sunt.

Non cognouit me. Cuius scilicet diem vidit abraham et letatus est: cuius aduentum chorus prophetarum expectando vaticinatus est.

Cetera genti. In titulo personam causamque temporis commemorat.

Vidit Ysaie spiritu sancto scilicet intimante: que superventura erant intellexit. Unde in principio non ponit visiones sicut daniel neque dicit quod viderit: sed statim dicit: Audite celi et auribus. **Die.** Non solum Ysaie: sed etiam alij qui habent in titulo visio quam vidit ille vel ille non inferunt quid viderint: verbi gratia. Vidi dominum sedentem. Et statim narrat quod viderit: et sic hic. Audi te celi. Et hec dicit dominus ad ydumeam. Prophete enim iure videtes dicitur quorum oculi semper ad domum secundum illud. Ad te levavi oculos meos: et videri. et cetera. De hiis oculis dicit lucerna corporis tui est oculus. Et populus videbat voces id est intelligebat. Non ergo ignorabant secundum montanum quod sic videbant. **Rab.** Ysaie interpretatur saluator domini. Judas peshio. Hierusalem visio pacis. Ozias fortitudo domini. Joathan perfectio domini. Achaz tenens vel robustus. Ezechias impium domini. Qui enim preside domino saluat: est filius amos fortis atque robustus cernit spiritualiter visionem peshionis dum antiqui peccata plagant: et pacis domini post penitentiam transit ad lucem. et in eterna pace quietat et cuncta illius tempora sub fortitudine domini transiunt et perfectione et robore. Et cum omnia fecerit: dicit servus inutilis sum: quod debui facere feci. **Filius amos.** Amos pater Ysaie non xij. prophetarum tertius est: dicitur enim apud hebreos scribitur litteris. Iste enim primam et extremam litteram habet aleph: et sade. Ille autem: aijn: et samech. Et iste ut aiunt interpretatur fortitudo vel robustus. Ille populus gravis vel durus. Sed iste propheta fuit si hebreis presentimus: qui patres suos attauitque prophetarum quorum nomina in principio prophetarum eorum ponuntur prophetas fuisse ostendunt. **Super iudam et hierusalem.** Ysaie principaliter de duabus tribubus: iudam et beniamin loquitur: exceptis: que israel et effraym vocantur: quas sub ozia rege iuda phul rex assyriorum vastare iam ceperat. De niq: qui quagesimo: ij. imperij eius anno regnate in samaria phace filio romeli: theglathballassar rex assyriorum cepit cum multis alijs galilea: et omnem terram neptalim: et transiit eos in assyrios. Ex quo ostenditur vicina eversio samarie ad correctionem duarum tribuum hec predicta esse. **Visio Ysaie.** Pro iuda in quo signantur: ij. tribus: lxx. et theodoro posuerit iudeam que significat: xij. tribuum totam terram. Et quod ex hebreo vertimus super iudam et hierusalem: illi posuerit pro iudea et hierusalem. Symachus manifestus de iuda et hierusalem: que nec prospera nec aduersa in titulo vult de monstrari: sed quod de iuda et hierusalem propheta dixerit. **Hiero.** Scio quosdam iudam et hierusalem de supercelestibus interpretari. et Ysaie personam domini qui captivitatem illo in terra nonstra prenucciet: et reditum ad montem sanctum in nouissimis diebus. Que nos contraria fidei indicantes uniuersa despiciunt: et sequentes hystorie veritatem quicquid de hierusalem celesti somniant ad christi referimus ecclesiam et ad eos qui vel propter peccatum ab ea egrediuntur: vel per penitentiam reuertuntur: de qua. Surge illuminare hierusalem quia tu es iherusalem. **In diebus ozie.** Ozias ipse est qui et azarias. Uno tamen eodemque tempore Ysaie: olec: ioel: et amos: prophetasse ex regibus qui in titulo ponuntur: punctum est cognoscere. Sed principium verbi domini fuit in olec. **Et in titulo sub ozia: ioathan: achaz: et ezechia: prophetasse dicit: non sicut in alijs prophetis quid specialiter sub uno quoque dicitur sit ne-**

